

ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВПЛИВУ «СІРОГО ІМПОРТУ» НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Споконвіку будь-яка держава прагнула збільшити експорт і мінімізувати імпорт з метою зміцнити позиції на внутрішньому ринку. Це, як правило, призводить до поліпшення інвестиційного клімату, надає змогу налагодити торгове співробітництво з різними країнами світу, забезпечити додаткові надходження до бюджету. У той же час проблема панування «сірої продукції» на внутрішньому ринку завдає значної шкоди економіці країни. У статті розглянуто поняття «сірого імпорту товарів», досліджено шляхи забезпечення надходжень додаткових надкоштів до Державного бюджету внаслідок підвищення рівня ефективності діяльності митних органів.

Ключові слова: *Державний бюджет, код товару, країна походження товару, митна вартість товару, митні органи, сірий імпорт.*

Вступ. Загальновідомо, що митне оподаткування у вигляді тарифів виступає захисним бар'єром для зовнішніх та внутрішніх загроз, допомагає формувати раціональну структуру експорту та імпорту в країні, накопичує резервний фонд, завдяки якому досягається безпекоспроможність держави.

Як показує світовий досвід, забезпечення економічної безпеки – це, насамперед, гарантія незалежності країни, фактор ефективності життєдіяльності суспільства. Однією з головних функцій економічної безпеки в цілому і фінансової зокрема залишається збереження і зміцнення позиції країни у світовій економічній системі. Але ж з розвитком товарно-грошових відносин виникає загроза повного або часткового ухилення від сплати податків у повному обсязі. Формуються значні суми, які «краще» не сплачувати до Держбюджету, а провести через кордон продукцію за «сірими схемами» з метою ухилення від оподаткування.

Сучасні проблеми, які пов'язані із застосуванням нелегальних схем імпорту та їх впливом на економічну безпеку держави, досліджують такі науковці, як Л.М. Білецька, Н. Блажівська, А.Ю. Войцешук, П.В. Пашко, В.К. Плешко, І.М. Тонев та ін.

Метою статті є розкриття сутності поняття «сірого імпорту» товарів, виявлення можливих шляхів отримання додаткових надходжень коштів до бюджету країни.

Результати дослідження. Якщо контрабанду прийнято називати «чорним імпортом», то заниження митної вартості товарів, хибне визначення країни походження товарів та їх кодів називають «сірим імпортом».

Стверджувати остаточно, що існує чітке, загальноприйняте визначення «сірого імпорту» не можна. Тому спробуємо сформулювати його на основі відповідних досліджень.

Істотним фактором здешевлення «сірої» продукції є умови її розмитнення. Занижується митна вартість товарів, спотворюються коди, обирається неправдива країна походження товару та інколи навіть завищується митна вартість. Взагалі суттєвою ознакою митної вартості є те, що вона виступає базою для нарахування податків і зборів, а звідси інструментом здійснення регуляторної політики [5, с. 17].

Більш ніж половина усіх спорів, які розглядають суди за участю митних органів, виникають саме через різне визначення митної вартості декларантами, які наполягають на ціні угоди, і митницею, яка застосовує інші методи, у тому числі й цінову базу Державної митної служби України [1, с. 36]. Добре зрозумілими є мотиви заниження митної вартості: чим нижче заявлена митна ціна на товар, який переміщується через митний кордон України, тим меншими будуть суми до сплати податків та зборів, що значно зменшить додаткові надходження до бюджету від їх сплати. Інша ситуація склалася із завищенням митної вартості. Це поняття є новим на практиці і зараз зусилля митних органів спрямовані на знешкодження схем, за якими ввозяться товари із завищеною ціною. При цьому вигода існує як при експорті товарів, коли ПДВ підлягає відшкодуванню, так і при імпорті, коли мотивом є отримання надприбутку. Наприклад, існує фірма А, яка продає партію товару фірмі Б за 10 грн, але ж, пропустивши цю партію через кількох посередників, її вартість збільшується і дорівнює вже 1000 грн. Реальних розрахунків між посередниками і сплатою податків до бюджету не здійснюється, і потім державі пред'являють той факт, що вона повинна повернути ПДВ експортеру. Посередниками тут виступають фірми, які діють від 1 дня до місяця максимум. Проблема відшкодування ПДВ при експортних операціях є вкрай актуальною зараз. Податківцям та митникам дуже складно довести злочинні змови експортерів та покупців, а суми, які втрачає Державний бюджет, дуже значні, і це постає неминучою загрозою для економічної безпеки країни.

Щодо імпорту товарів, за якого завищується їх митна вартість, прикладом може бути фармацевтичний ринок. Ціна на ліки формується таким чином: митна вартість товару + торгова націнка. Оскільки торгова націнка є фіксованою, то завищити імпортер може лише митну вартість. Оскільки імпорт ліків в Україні звільнений від оподаткування, то імпортери не несуть жодних додаткових витрат. Усі витрати несуть замовники, а вивільнені після цієї махінації кошти виводяться через офшори.

Таким чином, саме митна вартість товару є надзвичайно важливим елементом митно-фіскальних правовідносин між суб'єктами господарської діяльності – імпортерами та державою в особі органів Державної митної служби України (ДМСУ), оскільки за рахунок визначення митної вартості товару як імпортер, так і держава, намагаються захищати свої, певною мірою протилежні, інтереси стосовно сплати відповідного більшого чи меншого розміру податку на додану вартість та ввізного мита [2, с. 92].

Таким чином, можна виділити кілька основних способів виявлення «сірого» товару: по-перше, коли мають місце непрямі канали поставки, що пов'язані зі створенням кількох фірм-посередників; по-друге, коли контрактна ціна значно відрізняється від роздрібних цін аналогічних товарів; по-третє, коли товар відображається в митній статистиці зовсім не під відповідним номенклатурі кодом та під невідповідною країною його походження.

Отже, ми вважаємо, що «сірий імпорт» – це ввезення товарів зі спробою ухилення від оподаткування за законодавством, з обиранням більш вигідної ставки податку з метою економії на митних платежах щодо їх сплати до бюджету країни та отримання надприбутку.

Проаналізуємо, як за останні 5 років, за даними ДМСУ, відображалися на бюджетних надходженнях контроль за визначенням митної вартості, країни походження та правильності визначення коду товару.

Рис. 1. Додаткове спрямування коштів до бюджету за результатами перевірки нарахування митної вартості товарів

Поступовому зростанню показників сприяло налагодження ефективної взаємодії з окремими суб'єктами ЗЕД та з їх об'єднаннями. З цими об'єднаннями суб'єктів ЗЕД укладено спільні документи про співробітництво.

Учасники цих об'єднань та окремі суб'єкти ЗЕД зобов'язалися заявляти митну вартість товарів при імпорті, виходячи з їх рівнів вартості, що відповідають достовірній інформації, надавати достовірну інформацію про товари, а також погодилися надавати посадовим особам митних органів можливість перевірки фінансових і банківських документів, пов'язаних із здійсненням зовнішньоекономічних операцій. Натомість зазначені суб'єкти ЗЕД отримали право на лібералізацію процедури митного оформлення.

Відзначимо, що винятком стала сума надходжень у 2009 р., коли чітко простежується тенденція різких падінь додаткових надходжень до бюджету. Це обумовлено тим, що значно зменшилися обсяги оподаткованого імпорту, а також мали місце зміни в структурі експортно-імпортних операцій.

Слід зауважити, що головною метою такого співробітництва митної служби з бізнесом є протидія «сірій» контрабанді, подолання тіньових механізмів ввезення до України товарів, створення надійних бар'єрів для надходження на споживчий ринок продукції без сплати визначених чинним законодавством податків і зборів, недопущення втрат Державного бюджету.

Одним із суттєвих результатів тісного співробітництва з Громадською радою при Держмитслужбі України стало вирішення питання із встановлення індикаторів ризику щодо визначення митної вартості окремих товарів, які імпортуються [3, с. 95–96].

Щодо коштів, які було додатково спрямовано до бюджету в результаті перевірки правильності визначення країни походження товарів за 2006–2010 рр., то їх суми ілюструє рис. 2.

Додаткове спрямування коштів до бюджету за результатами перевірки країни походження товарів

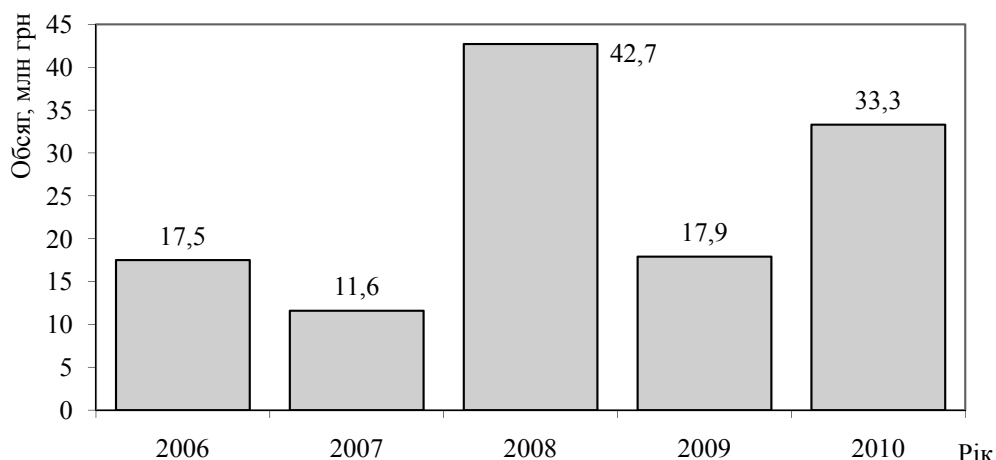

Рис. 2. Додаткове спрямування коштів до бюджету за результатами перевірки країни походження товарів

У зазначений період митними органами постійно проводилися перевірки преференційних сертифікатів, за результатами яких значна їх кількість була виявлена недостовірною.

Аналіз спрямування до митних адміністрацій іноземних країн запитів щодо підтвердження автентичності документів про країну походження товарів, ввезених до України у режимі найбільшого сприяння, засвідчив численні випадки їх фальсифікації.

Важливо зазначити, що неправильне визначення країни походження товару є свідомим кроком не тільки до неправильного визначення митної вартості товару, але й неконтрольованого або помилкового використання цієї інформації, що часто призводить до «розмивання права», втрати правової охорони [4, с. 54].

В основному товарами, митна вартість яких коригувалась або неправильного зазначалася країна їх походження, були: автомобілі та запчастини до них, товари легкої промисловості, нафтопродукти, побутова техніка, продовольчі товари, вироби з чорних металів, будівельні матеріали.

Аналогічно завдяки підвищенню ефективності контролю за правильністю класифікації товарів до Держбюджету в період з 2006–2010 рр. додатково було спрямовано значні суми коштів (рис. 3).

Зауважимо, що третину із зазначеної по кожному року суми становлять додаткові надходження, отримані за рахунок експертних висновків у рамках класифікаційної роботи.

Основними товарами, стосовно яких приймалися класифікаційні рішення, були:

- при імпорті: транспортні засоби, механічне обладнання, полімерні матеріали, каучук, шкіра, вироби з текстилю;
- при експорті: чорні метали та вироби з них, мінеральні продукти, продукція хімічної промисловості, жири, харчові продукти, тютюн.

Рис. 3. Додаткове спрямування коштів до бюджету за результатами перевірки коду товару

У підсумку ми пропонуємо запровадити класифікацію товарів «сірого ринку» за такими ознаками:

- залежно від митного режиму: імпорт, експорт;
- залежно від обсягу споживання (попиту): популярні, непопулярні;
- залежно від умов поставки: за допомогою правил будь-якого виду чи видів транспорту та за допомогою правил морського та внутрішнього водного транспорту;
- залежно від нанесення збитків державі: товари з ухиленням від сплати значних сум податків; товари, що незаконно зобов'язують відшкодування ПДВ;
- залежно від контролюючого органу, який на державному рівні здійснює перерахування коштів до бюджету: митні органи, податкові органи.

Висновки. Отже, такі явища, як корумпованість та хаотичні потоки контрабанди, спричиняють великі збитки Державному бюджету країни. Ми вважаємо, що ефективно здійснення митного оформлення товарів та ефективна діяльність митних органів щодо протидії контрабанді в змозі забезпечити раціональний фінансовий аспект у сфері митного регулювання. У той же час, беручи до уваги, що практично всі порушення митних правил спрямовані на зниження податкового навантаження при митному оформленні, товар, переміщений з порушеннями, завжди буде значно дешевшим, ніж правильно ввезений на територію держави. Тому «сірі» та «чорні» потоки товарів будуть завжди мати місце і в подальшому, що робить вкрай актуальним триєдине завдання:

- факторну оцінку впливу механізму митного оподаткування на динаміку ключових показників фінансово-економічної безпеки;
- класифікацію ризиків нелегального переміщення товарів через митний кордон країни;
- викриття злочинних схем ухилення від митного оподаткування та розробку дієвої системи протидії порушенням законодавства в галузі митної справи.

Список використаної літератури

1. Білецька Л.М. Митна вартість в українському законодавстві / Л.М. Білецька // Вісник Верховного Суду України. — 2010. — № 3 (115). — С. 36.
2. Блажівська Н. Вплив роялті на митну вартість товарів / Н. Блажівська // Вісник прокуратури. — 2010. — № 5 (107). — С. 92.
3. Войцещук А.Д. Митна вартість як інструмент захисту економічної безпеки держави / А.Д. Войцещук // Економіка та держава. — 2009. — № 1. — С. 95–96.
4. Мельніченко Ю. Наслідки неналежного чи неконтрольованого використання кваліфікованого зазначення походження товару / Ю. Мельніченко // Цивільне право. — 2010. — № 9. — С. 54.
5. Тонев І.М. Теоретичні засади поняття митної вартості / І.М. Тонев // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 11 (66). — С. 17.

Испокон веков любое государство стремилось увеличивать экспорт и минимизировать импорт с целью укрепления позиций на внутреннем рынке. Это, как правило, приводит к улучшению инвестиционного климата, предоставляет возможность наладить торговое сотрудничество с разными странами мира, обеспечивает дополнительные поступления в бюджет. В тоже время проблема господства «серых товаров» на внутреннем рынке наносит значительный вред экономике страны. В статье рассмотрено понятие «серого импорта товаров», исследованы пути обеспечения дополнительных поступлений денежных средств в Государственный бюджет вследствие повышения уровня эффективности деятельности таможенных органов.

Ключевые слова: Государственный бюджет, код товара, серый импорт, страна происхождения товара, таможенная стоимость товара, таможенные органы.

Since time immemorial, any state aims to increase export and minimize import in order so that to fix positions at the internal market. It automatically will enable to attract the collaboration of investors, work out the point in the sale relationships with different countries of the world; will add the additional entering into the budget. However, the problem of «grey commodities» which is dominated at the internal market inflicts sufficient harm to the country's economy. A concept «grey import of commodities» is considered in the article, the additional ways of receipt money facilities to the state budget are investigated as a result of effective work of custom bodies.

Key words: code of commodity, country of origin of commodity, custom bodies, custom cost of commodity, grey import, the state budget.

Надійшло 17.01.2012.

УДК 330.1(477)

І.О. Губарева, В.О. Доровський

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті запропоновано рекомендації щодо удосконалення методики оцінки економічної безпеки країни. Аналітичне забезпечення дає можливість оцінювати та зіставляти країни світу за рівнем економічної безпеки, на відміну від існуючих, воно ґрунтується на порівнянні міжнародних індексів, які характеризують ефективність державного управління.